

ผีไชบ้านลาด

อำเภอบ้านลาดของเมืองเพชรบุรีนั้น แต่เดิมจะมีการละเล่นที่แพร่หลายอยู่ทั่วไปในเทศกาลต่าง ๆ คือ “การเล่นผี”

ผีที่เล่นนี้มีหลายลักษณะเมื่อประมาณ ๓๐-๔๐ ปีก่อนยังได้พบชาวบ้านเล่นผีผดแดง ผีกระดัง ผีกลอง ผีสิง ฯลฯ แต่ทั้งหมดก็สาบสูญไปแทบหมดสิ้น เหลือแต่เพียง “ผีไช” ที่คนบ้านหาด อำเภอบ้านลาดยังรักษาสืบต่อและเล่นกันอยู่ทุกค่ำคืนระหว่างช่วงสงกรานต์เป็นประจำทุกปีมาจนปัจจุบัน

ที่เรียกว่า “ผีไช” ก็เพราะมีอุปกรณ์สำคัญในการเล่นคือ ไซดักปลา ซึ่งถือเคล็ดว่าต้องเป็นไซที่ขโมยมา นอกจากนี้ก็มี สากซ้อมข้าวสอ ด้าม ไม้คาน (ต้องเป็นคานแม่หม้าย) ผ้าขาวม้าไว้พันไม้คาน กระสอบไว้พันไซ กะลาตาเดียว ไข่ต้ม ข้าวสาร เทียนไข เครื่องเซ่น และมีกระแฉังไว้เซ่นผี โดยมีขั้นตอนในการเล่นดังนี้

๑. การเซ่นผี เป็นการทำพิธีบอกกล่าวที่ทางสามแพร่ง มีอุปกรณ์คือกระแฉังหนึ่งขวด รูปหนึ่งดอก เทียนหนึ่งเล่ม คนสวดคาถาเช่นเป็นผู้ชาย เรียก “คุณหลวง” จะเป็นคนจุดธูป จุดเทียน รินกระแฉังใส่กระตุงใบตอง เชิญคนเล่นเพลงรุ่มเก่าที่ตายไปแล้วให้มาสนุกด้วยกัน เช่นผีเสื้จก็ให้สามลาที่ตรงนั้นเลย ขั้นตอนนี้มีหนุ่ม ๆ ร่วมพิธีหลายคน บางทีก็ชวนกันดวดกระแฉัง

เมาเป่ไปเสียแต่ตรงนี้แล้ว

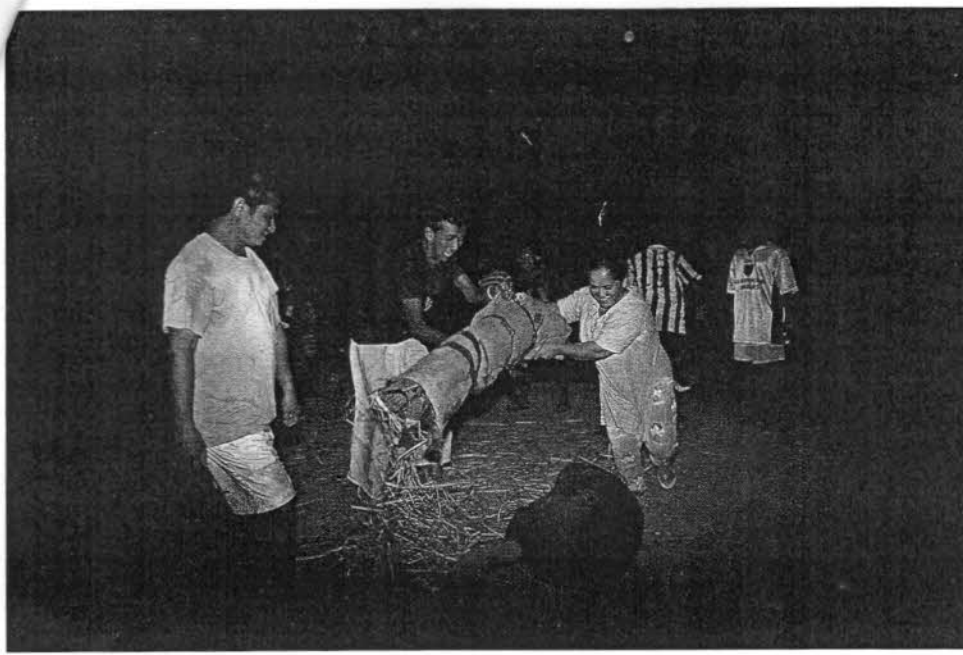
๒. เตรียมทำพิธี ชาวบ้านจะเลือกลานกว้างกลางหมู่บ้านเป็นที่เล่นและทำพิธี ทุกคนมานั่งรวมกลุ่มอยู่สองฟาก มีไชอยู่ตรงกลาง พวกหนึ่งเป็นกลุ่มเชิญผีซึ่งมักเป็นต้นเสียงและเป็นคนหนุ่มห้าว ๆ ของหมู่บ้าน อีกพวกเป็นลูกคู่ ซึ่งมีทั้งผู้หญิง เด็ก วัยรุ่น เมื่อเริ่มแรกจะเอาไชที่พันด้วยกระสอบเรียบร้อยมาตั้งไว้บนสากคู่ ให้พี่เลี้ยงหญิงสองคนนั่งคร่อมสากประจันหน้าช่วยกันประคองไชเอาไว้ บนไชวางไม้คานแม่หม้ายที่พันด้วยผ้าขาวม้าไว้ข้างบน ปลายคานชี้ทิศเหนือ และยังวางขามใส่ข้าวสาร ไข่ต้มสุก ไข่กะลาตาเดียวครอบไข่ ปักเทียนจุดสว่างไว้หนึ่งเล่ม

๓. การเชิญผี พ่อเพลงผีปากเอกของชาวบ้านหาดคือปู่ผิน บุญมาก อายุ ๗๕ ปี ปู่ผินจะเป็นต้นเสียง เป็นคนทำพิธีบอกกล่าวเชิญผี เพลงที่ใช้เล่นผีไชมีเนื้อร้องและลีลาเฉพาะตัว เนื้อเพลงกล่าวถึงการเอาไม้มาทำไซดักปลาออกไปดักปลาช่วงเดือน ๔-๕ และปลาเข้าย่อนมาหาผี ดังที่ว่า

“ไม้ไผ่เอยมมีลำสล้าง มีดา
รอบข้างเขาดัดมาจะทำไช
เอามิดได้ผ้าออกแล้วเอา
มิดดอกเหลาไป

เหลาแล้วลูกแก้วข้าเอ๋ย...
จะลนไฟ

ดัดเถาวัลย์มาพันเสาให้
กรองสร้อยมาลัยนะแม่นา....

ชลช”

๔. ช่วงฝึกซ้อม ชาวบ้านจะ
ช่วยกันร้องเชิดผีไปสักสามสี่
เที่ยว ระหว่างร้องเพลง พี่
เลี้ยงหญิงจะช่วยร้องและจับ
ไชไว้ เมื่อฝึกซ้อม ชลชจะค่อย ๆ
เขยื้อน โยกซ้ายขวา ทีนี้ก็ยก
ขามข้าว เทียน ไม้คานออก
จากไช เมื่อเห็นไชโยกแรงขึ้น
เพลงที่ร้องจะเปลี่ยนจากเพลง
เชิด ไปร้องเพลงเช่นแทน
เพลงเช่นจะมีเนื้อความสนุก
สนานหรือทะเล่หยาบโลน
ตามแต่จะหาขึ้นมาดังเช่น

“เช่นเอ๋ยเช่นเหล้า เช่น
ข้าเจ้าด้วยใบตาล ผีตายที่หัว
ล้านเชิดเสด็จเจ้าลงมา อย่า
ลงใครใคร ลงไปในไชนะเจ้า
ขา อย่าลงตัวข้าลงเจ้าพระยา
หงส์เอ๋ย”

“เช่นเอ๋ยเช่นเหล้า เช่น
ข้าเจ้าด้วยใบแฝก ผีตายที่
—แหกเชิดเสด็จลงมา. อย่า
ลงใครใคร ลงไปในไชนะเจ้า
ขา...”

หรืออาจจะเป็น

“เช่นเอ๋ยเช่นเหล้า เช่น
ข้าเจ้าด้วยใบจาก ผีตายที่
—วายลากเชิดเสด็จเจ้าลงมา
อย่าลงใครใคร ลงไปในไชนะ
เจ้าขา...”

ยังไชโยกแรง ก็เหมือน
สัญญาบอกว่า ผีมาแล้วละ
หว่า พี่เลี้ยงจะจับไชขึ้นขึ้น
และร้องเพลงเชิด (เป็นเพลง
ต่าง ๆ อย่างปูฉินจะร้องเพลง
พวงมาลัย) พอเพลงเชิดดัง
ขึ้นไชจะยิ่งโยกแรง พี่เลี้ยง
กระโดดออกไปเปลี่ยนคนจับ
ไชจากหญิงสองคนเป็นหญิง
คนชายคน ซึ่งต้องจับให้แน่น
หากไชหลุดมือพร้อมกันเมื่อ
ไหวจะต้องทำพิธีเชิดผีใหม่
ทีนี้ก็ถึงเวลาไชวิ่ง เพราะผี
ไม่ชอบคำหยาบ คนจึงยังสบ
โอกาสตะโกนคำหยาบลามก
ยั่วผี คำที่ผีวิ่งเกลียดที่สุดคือ
คำว่า “—วายถอก” ได้ยินเป็น
ไม่ได้ ต้องวิ่งรีเข้าไปเอาไช
ฟาด ฟาด ฟาดกบาลคนพูด
จนกว่าจะหุบปาก หนุ่มสาวคู่
ที่จับไชอยู่ ต้องวิ่งพาไชไล่

กวาดตีบรรดาคนที่ยั่วโทสะผี
ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งวิ่งหมดกำลัง
เมื่อไหว ลูกคู่หญิงชายที่
ตะโกนคำลามกอยู่ก็จะวิ่ง
สลับเข้าไปจับไชแทน วงชาว
บ้านจึงแตกฮือ และลานผีไช
ตรงนั้นก็เริ่มกลายสภาพไป
เหมือนแดนสนธยา ที่ไม่อยู่
ในกรอบของศีลธรรมและ
ระเบียบใด ๆ ดังที่เคยเป็น
เพราะวาระนั้น เป็นโหม่งยาม
ที่ทุกคนทั้งเด็ก หนุ่ม คนเฒ่า
สาวแก่แม่ร้าง จะได้มีโอกาส
ปลดปล่อย หลุดพ้นจากจารีต
ที่ครอบคูลุมชีวิตอยู่เสีย
ชั่วคราว ลานผีไชจึงเป็น
สถานที่และโอกาสเดียวที่ชาว
บ้านสามารถพร้อมใจกัน
ตะโกนให้ “กลัวย” ซึ่งเป็น
“คำต้องห้าม” ในชีวิตปกติ
กันอย่างเสียงดังฟังชัด ผีซึ่ง
เป็นเจ้ามูลของ spirit และ
จารีตอันดีงาม ซึ่งในขณะนั้น
ถูกนำมาล้อเลียนให้กลับกลาย
ไปเป็นที่ตั้งของความตลก จึง
ยังต้องพยายามรักษาสถานะ

แห่ง “ศีลธรรมอันดี” ของผู้คน
และชุมชนเอาไว้ ด้วยการใส่
กวาดเอาไชฟาดหัวชาวบ้านผู้
ไม่มีศีลธรรม (ทางปาก) เสีย
ทุกทิศทาง

แต่จะว่าไปแล้ว ลานผีไช
ในคำคินนั้น ยามที่ชาวบ้าน
วิ่งหนีกันซุกมุน อาจถือได้ว่า
เป็นมหกรรมแจก “กลัวย”
ครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งที่ยัง
หลงเหลืออยู่ในชุมชนภาค
กลางของสังคมไทยปัจจุบัน

ลานผีไชบ้านลาด เห็นจะมี
ชีวิตสืบต่อไปอีกนาน เพราะ
ทุกสงกรานต์ลูกหลานชาว
บ้านหาดที่ไปอยู่ต่างถิ่น ยัง
ชวนกันกลับบ้านมาเล่นผีกัน
อยู่ทุกปี บางคนเป็นวิศวกร
เป็นข้าราชการระดับสูง ทำ
งานบริษัท ชลช แต่เมื่อมาอยู่
ในลานผีไช ทุกคนล้วนเสมอ
ภาค มีสิทธิ์ที่จะตะโกนคำ
หยาบโลนโดยไม่มีการก่นด่า
และต่างก็มีสิทธิ์จะโดนไชฟาด
หัวเย็นพอ ๆ กัน

แม้ทุกวันนี้ผู้คนจะอ่อนล้า
น้ำเสียงเริ่มแหบแห้งไปตามวัย
แต่บทร้องเพลงผีไชยังสืบต่อ
ไปยังคนรุ่นหลังอย่างสมบูรณ์
ลูกคู่ยังร้องรับร้องส่งได้ถูก
จังหวะจะโคน ชัดทั้งคำและ
ความ แม้ว่าบางทีจะเริ่มเมาม
องก๊งก๊งเสียงตั้งแต่เริ่มต้น
จุดธูปเช่นผีกันแล้ว

แต่เมื่อถึงเวลาทำพิธีเชิดผี
และแจก “กลัวย” ให้ผี พวก
เขาก็ดาสว่าง ประกอบพิธี
กรรมนี้ได้อย่างงดงามสมบูรณ์
พร้อมใจกันอยู่ทีนั้น ตรงลาน
ผีไช